

„Joker” – šialenstvo, zločin a... nuda [recenzia filmu]

Jakub Majewski

28. októbra 2019 ✚ Kultúra ✚ Recenzie

Odkiaľ sa berie zlo? Kde sa berú zlí ľudia? Nie je to tak dávno, čo téma zla bola mimo sféry záujmu Hollywoodu. Dnes sa to zmenilo. Výsledkom sú filmy ako je Joker. Avšak: ponúkajú správnu a odvekú odpoveď - alebo ide skôr o variácie moderných klamstiev?

Zdroj: flickr.com

Ako to kedysi bývalo v Hollywoode

Hollywoodske filmy sa vo svojich schémach vyznačovali jednoduchosťou. Kým európski tvorcovia alebo tvorcovia tzv. nezávislých amerických produkcií sa často zameriavali na zlých ľudí a umiestňovali ich do centra pozornosti, aby uvažovali o zdroji ich zlej prirodzenosti, Hollywood zvyčajne staval na jasnom kontraste medzi dobrom a zlom. V centre pozornosti bolo dobro. Zlí ľudia boli... jednoducho zlí – ich motivácia bola (alebo vôbec nebola) stručne vysvetlená iba preto, aby bolo jasné, z akého dôvodu musí proti nim dobrý hrdina bojovať. Nikde inde nebola táto schéma taká silná ako v komiksových produkciách o superhrdinoch. Áno, dbalo sa na to, aby protivníci Supermana alebo Batmana boli zaujímaví a v istom zmysle aj atraktívni, aby to boli postavy, ktoré máme veľmi radi, ktoré veľmi radi nenávidíme – bez tieňa pochybností, na čej strane je morálna spravodlivosť.

Tak tomu bolo v minulosti v prípade titulného hrdinu tohto filmu. Joker existoval prakticky od začiatku komiksovej kariéry Batmana a často sa objavoval aj v televízii a v kine. Je to postava, ktorú milujú predovšetkým herci, pre ktorých je jeho psychedelická povaha obrovskou výzvou – Jokera hral Jack Nicholson, Heath Ledger, hlas mu požičal aj Mark Hamill. Aj v Jokerovi sa siahlo po silnom hercovi. Joaquin Phoenix je nepochybne veľmi talentovaný a mnohokrát to vo filme aj dokazuje. Medzi týmto súčasným Jokerom a jeho predchádzajúcimi „inkarnáciami“ je však rozdiel. S tým súčasným máme súcitiť. Nemáme sa zamýšľať nad tým, či mal pravdu, ale prinajmenšom, či jeho zloba je výlučne jeho vecou.

Ale skôr, než sa bližšie pozrieme na túto, pre hodnotenie filmu kľúčovú otázku, je potrebné povedať pár slov o čomsi dôležitejšom.

O nude a banálnosti

Môžeme sa hádať o morálnom hodnotení filmu, o tom, ako nás Joker núti dívať sa na titulného hrdinu. Ale aby sme sa hádali, najprv treba vydržať jeho premietanie. A chvíľami je to, žiaľ, ťažké. Joker nás pomaly vtáhuje do života svojho antihrdinu, ukazuje rôzne menšie či väčšie incidenty, a zastavuje sa, aby budoval vzťahy medzi jednotlivými postavami. Svoj príbeh, samozrejme, prepleťá s históriou samotného Batmana, vytvára väzby medzi Arthurom-Jokerom a jeho matkou a rodinou neskoršieho Batmana – tu ešte malého chlapca. Nakoniec buduje obraz mesta, v ktorom sa neustále vyostruje sociálne napätie, mesta, ktoré iba čaká, kedy v ňom vybuchnú nepokoje. Deje sa toho veľmi veľa, ale nič z toho nás reálne nestrhne. Všetko je sivé, škaredé a predovšetkým ploché.

Vidíme, ako následné udalosti postupne tlačia Arthura k jeho budúcemu jokerovskému alter egu. Vidíme korene jeho šialenstva a nie je v tom nič zaujímavé. Film sa chytil do vlastného osídla: myšlienka zamerať sa na Jokera sa musela javiť ako mimoriadne atraktívna, pretože Joker je extrémne populárnou *nemesis* Batmana. Ale to, čo napriek všetkému funguje dobre pre druhoplánovú postavu, často vypáli hrozne, keď ju dáme do popredia. Prečo ten blázon šalie? Pretože je blázon. Ako v každej inej verzii tejto postavy, aj tu môžeme obdivovať herectvo Joaquina Pheonixa, ale čo z toho? Zdá sa, že film sa snaží ukázať vplyv rôznych udalostí na Arthurovu psychiku, ale nakoniec ťažko odolať dojmu, že jeho premenu z Arthura na Jokera spôsobil jeden banálny a nezaujímavý dôvod: odstavenie od drog.

Kto nesie zodpovednosť za šialenca?

Vráťme sa ku kľúčovej otázke, akou je pôvod a podstata zla vo filme – inými slovami, kto je zodpovedný za Arturovo šialenstvo? Kto je zodpovedný za jeho zlé skutky? Pri vstupe do kina som premýšľal, či tam uvidím apológiu zla, ktorá je v súčasnom Hollywoode veľmi módna. Bola tam? Áno, ale iba čiastočne a nie celkom tak, ako by sme očakávali.

V Batmanovej mytológii je Joker koniec koncov nemilosrdný vrah, ktorý má potešenie z chaosu, bolesti a utrpenia. Jokerove činy vôbec neboli prezentované ako dobro – dokonca ani Hollywood nezašiel tak ďaleko. Čiastočne sú však Jokerove činy na druhej strane ospravedlňované.

V recenzii nie je vhodné prezrádzať priveľa podrobností o deji, ale nikto sa nenahnevá, ak odhalím skutočnosť, že áno, Arthur-Joker niekoľkokrát zabíja. Film nám však ukazuje, že jeho prvé vraždy sú v sebaobrane a v stave emocionálneho vzrušenia. Až potom bude čoraz viac násilných činov páchať úmyselne alebo... možno práve bez rozmyslu? Film zámerne necháva otvorenú otázku. Rozhodne sa Artur vedome stať sa Jokerom, alebo, ako som už uviedol vyššie, je to skôr výsledok pádu do šialenstva, ktoré cítiť od začiatku filmu, ibaže predtým bolo zmierňované drogami?

V tomto ohľade to, čo vidíme, nie je ani tak apológia zla, ale skôr demonštrácia, že jedným z mnohých zdrojov zla môže byť „obyčajné“ šialenstvo, úplná strata rozumu. Keď sa však Arthur konečne stane Jokerom, dá jasne a výslovne najavo, že on sám za svoje činy viní iných – konkrétne osoby aj spoločnosť. V širšom kontexte filmu sa akcie Jokera stávajú zárodkami sociálneho hnutia – protestmi bežných občanov proti bohatým elitám. Je viac než isté, že tieto protesty sú oprávnené, a hlavný terč protestov – Thomas Wayne, otec budúceho Batmana – je tu prezentovaný vo forme karikatúry ako bohatý muž, ktorý otvorene opovrhuje bežnými ľuďmi. V médiách vidíme dosť často náznaky, že moderná spoločnosť je zlá, že je čas vziať veci do vlastných rúk a postaviť sa proti elitám. Treba však zdôrazniť: toto posolstvo nie je hlavným

motívom filmu a nakoniec azda ani tých najideologickejších ľavičiarov nebude inšpirovať táto filmová revolúcia vyvolaná náhodným činom obyčajného šialenca.

Ako teda napokon hodnotiť Jokera? Z morálneho hľadiska nie zle. Áno, krv sa prelieva kvôli činom hlavného hrdinu – prepáčte, anti-hrdinu. Napriek tomu, že sa film zameriava na Jokera, nenúti diváka, aby „empatizoval“ s jeho osobnosťou. Nikoho nepobáda, aby prejavoval „porozumenie“. Ponecháva veľa priestoru na to, aby sme dospeli k banálnejšiemu záveru, že máme dočinenia s mužom, ktorý je psychopat, hoci nie z vlastnej viny, a jeho zlé činy sú jednoducho produktom tohto šialenstva.

Horšie je to, že keď sa film snaží o takúto nejednoznačnosť, zdá sa, že sa krúti okolo vlastného chvosta. Ak niekto pretrpí prvú poldruhu hodiny, posledných tridsať minút plných vzrušenia mu ujde rýchlo – ale stojí to vôbec za to otravovať sa a babrať v špine a nude? A prečo – aby lepšie „porozumel“ grotesknej postave priamo z komiksu?

„Joker.“ USA 2019.

Réžia: Todd Phillips. Scenár: Todd Phillips, Scott Silver, Stephen Beresford. V hlavných úlohách: Joaquin Phoenix, Robert De Niro, Zazie Beetz.

Doba trvania: 122 min.

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/joker-sialenstvo-zlocin-a-nuda-recenzia-filmu/>